

**Wyrok z dnia 30 października 1996 r.
II UKN 1/96**

Osobie, która w okresie od 1 lipca 1977 r. do 31 grudnia 1988 r. pobierała rentę inwalidzką z tytułu choroby zawodowej i równocześnie opłacała składkę na ubezpieczenie społeczne rolników przysługuje zwiększenie emerytury lub renty, przewidziane w przepisie art. 15 ust. 3a i 3b ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 104, poz. 450 ze zm.).

Przewodniczący SSN: Teresa Flemming-Kulesza, Sędziowie SN: Kazimierz Jaśkowski, Jerzy Kuźniar (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, z udziałem prokuratora Prokuratury Krajowej Piotra Wiśniewskiego, po rozpoznaniu w dniu 30 października 1996 r. sprawy z wniosku Bernarda P. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w R. o wzrost świadczenia rentowego, na skutek kasacji Ministra Sprawiedliwości [...] od wyroku Sądu Apelacyjnego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach z dnia 30 stycznia 1996 r. [...]

o d d a l i ł kasację.

U z a s a d n i e n i e

Decyzją z dnia 7 lipca 1981 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w R. przyznał wnioskodawcy Bernardowi P. urodzonemu 7 stycznia 1943 r. rentę inwalidzką z tytułu choroby zawodowej, od dnia wyczerpania zasiłku chorobowego, to jest od 18 lipca 1981 r.

W dniu 6 maja 1994 r. wnioskodawca złożył wniosek o przyznanie zwiększenia świadczenia z tytułu opłacania składek na ubezpieczenie społeczne rolników w okresie od 1 lipca 1977 r. do 31 grudnia 1988 r., natomiast w dniu 4 października 1994 r. wniosek o przeliczenie świadczenia na podstawie ustawy z dnia 30 czerwca 1994 r. o zmianie ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym górników i ich rodzin oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 84, poz. 385).

Uwzględniając ten pierwszy wniosek, decyzją z dnia 15 lipca 1994 r., organ rentowy podwyższył pobieraną rentę inwalidzką do 60% podstawy wymiaru, natomiast decyzją z dnia 25 grudnia 1994 r. i z dnia 10 kwietnia 1995 r. przeliczył świadczenie uwzględniając 35-letni okres składkowy i ustalił, że jego wysokość byłaby niższa niż 60% podstawy wymiaru renty, stąd też postanowił wypłacać rentę w dotychczasowej wysokości.

Decyzje te zaskarżył wnioskodawca. Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach-Ośrodek Zamiejscowy w Rybniku wyrokiem z dnia 25 sierpnia 1995 r., zmienił decyzje i ustalił, że wnioskodawcy "przysługuje prawo do zwiększenia z tytułu opłacania składek na Fundusz Emerytalny Rolników w wysokości odpowiadającej 138 miesiącom opłacania składek... ponad kwotę renty inwalidzkiej z

tytułu choroby zawodowej w wysokości 60% podstawy wymiaru". W uzasadnieniu Sąd przyjął, że przyznane zwiększenie ma charakter dodatku z tytułu opłacania składek na ubezpieczenie rolnicze i przysługuje obok świadczenia rentowego.

Rewizję organu rentowego od tego wyroku, Sąd Apelacyjny w Katowicach oddalił, podzielając pogląd Sądu I instancji, iż zwiększenie jest niezależne od świadczenia pracowniczego.

Powyższy wyrok zaskarżył kasacją Minister Sprawiedliwości i zarzucając rażące naruszenie prawa, a to art. 11, art. 15 ust. 3-3b i art. 29 ust. 3 ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 104, poz. 450 ze zm.) wniósł o jego uchylenie oraz uchylenie poprzedzającego go wyroku Sądu Wojewódzkiego i oddalenie odwołania wnioskodawcy. Opłacanie składek na ubezpieczenie społeczne rolników stanowi podstawę do dokonania zwiększenia świadczenia, jednakże świadczenie winno być obliczone według zasad określonych w przepisach art. 10 i 11 ustawy rewaloryzacyjnej, a to - w rozpoznawanej sprawie - nakazuje obliczenie renty inwalidzkiej z tytułu choroby zawodowej w wymiarze nie niższym niż 60% podstawy wymiaru renty dla inwalidy III grupy. Przyjęcie przez Sądy, że zwiększenie określone w art. 15 ustawy rewaloryzacyjnej, jest niezależne od świadczenia podstawowego i ma charakter dodatku do emerytury lub renty, jest sprzeczne z art. 21 ust. 1 ustawy rewaloryzacyjnej wymieniającej taksatywnie dodatki do emerytur i rent.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Dodatek do emerytury lub renty z tytułu tak zwanego podwójnego ubezpieczenia, czyli z tytułu podlegania ubezpieczeniu pracowniczemu oraz z tytułu prowadzenia gospodarstwa rolnego wprowadzony został na podstawie art. 3 ust. 2 ustawy z dnia 24 lutego 1989 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin oraz o zmianie ustawy o podatku rolnym (Dz. U. Nr 10, poz. 53). W myśl tego przepisu, osobom, które do dnia wejścia w życie tej ustawy (do 31 grudnia 1989 r.) podlegały podwójnemu ubezpieczeniu, przysługiwał w razie nabycia prawa do emerytury lub renty na podstawie innych przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym lub o ubezpieczeniu społecznym - dodatek w wysokości 0,5% podstawy wymiaru za każdy rok takiego ubezpieczenia. Była to rekompensata z tytułu opłacania obowiązkowych składek związanych z prowadzeniem gospodarstwa rolnego (obowiązek ten istniał do dnia 31 grudnia 1988 r.) mimo podlegania ubezpieczeniu społecznemu z tytułu zatrudnienia lub - mówiąc ogólnie - prowadzenia działalności gospodarczej.

Od 1 stycznia 1989 r. obowiązek ten ustał, o ile osoba prowadząca gospodarstwo rolne, pozostawała w stosunku pracy w wymiarze czasu pracy nie niższym niż połowa wymiaru obowiązującego w danym zawodzie albo była objęta innymi przepisami o ubezpieczeniu społecznym lub zaopatrzeniu emerytalnym (art. 3 ust. 2 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin - Dz. U. Nr 40, poz. 268 - w brzmieniu nadanym art. 1 pkt 2 ustawy z dnia 24 lutego 1983 r., wyżej cytowanej). Zasada ta - niepodlegania podwójnemu ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu - utrzymana została w obecnie obowiązującej ustawie z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (jednolity tekst: Dz. U. z 1993 r., Nr 71, poz. 342 ze zm.). Ustawa nie przewidywała początkowo - od

dnia 1 stycznia 1991 r. dodatku z tytułu podwójnego ubezpieczenia, a zmiana tego stanu rzeczy nastąpiła na podstawie nowelizacji ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 104, poz. 450 ze zm.) dokonanej art. 5 pkt 1 ustawy z dnia 15 lutego 1992 r. o zmianie niektórych ustaw dotyczących zatrudnienia oraz zaopatrzenia emerytalnego (Dz. U. Nr 21, poz. 84) i dodania w art. 15 ustępu 3a. Przepis ten stanowi, że w razie zbiegu okresów opłacania składek na Fundusz Emerytalny Rolników i Fundusz Ubezpieczenia Społecznego Rolników od dnia 1 lipca 1977 r. z innym ubezpieczeniem społecznym, świadczenie ulega zwiększeniu, za okres opłacania tych składek, nawet jeśli ustalone okresy składkowe i nieskładkowe, nie wymagały uzupełnienia w celu nabycia prawa do świadczenia. Po kolejnej zmianie ustawy rewaloryzacyjnej i ustaleniu nowego brzmienia art. 15 ust. 3a oraz po dodaniu ust. 3b (art. 4 pkt 2 ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zmianie niektórych ustaw dotyczących zaopatrzenia emerytalnego - Dz. U. Nr 129, poz. 602), świadczenie ulega zwiększeniu także w razie zbiegu okresów opłacania składek z tytułu ubezpieczenia rolniczego z okresami pobierania emerytury lub renty z ubezpieczenia społecznego.

O ile w art. 15 ust. 3 ustawy o rewaloryzacji ... uregulowano o zwiększenie świadczenia o składkową część emerytury rolniczej z tytułu pracy w gospodarstwie rolnym lub jego prowadzenia w okresach nie pokrywających się z okresami podlegania ubezpieczeniu z innych tytułów, o tyle ust. 3a ustanawia zwiększenie świadczenia o część składkową w zależności od przypadających po 1 lipca 1977 r. okresów równoczesnego podlegania ubezpieczeniu społecznemu "rolniczemu" z podleganiem innemu ubezpieczeniu społecznemu. Wynika to także ze stanowiska Sądu Najwyższego przyjętego w uchwale z dnia 12 stycznia 1995 r., III UZP 24/94, OSNAPiUS 1995 nr 9 poz. 112, w myśl którego zwiększenie świadczenia określone w art. 15 ust. 3 ustawy o rewaloryzacji... przysługuje za okresy podwójnego ubezpieczenia przypadające od dnia 1 lipca 1977 r. także tym osobom, którym przy ustalaniu prawa do emerytury uwzględniono okresy pracy w gospodarstwie rolnym nie pokrywające się z okresami zatrudnienia, i którym z tego tytułu przyznano zwiększenie emerytury o część składkową emerytury rolniczej (art. 15 ust. 3a i ust. 3b ustawy).

Treść przepisów art. 15 ust. 3a i 3b ustawy o rewaloryzacji emerytur i rent daje podstawę do przyjęcia, że emerytom i rencistom, którym przy ustalaniu prawa do świadczeń nie uwzględniono okresów prowadzenia gospodarstwa rolnego lub pracy w nim (nie doliczając części składkowej emerytury lub renty rolniczej), przysługuje zwiększenie świadczeń za cały okres opłacania składek na ubezpieczenie społeczne rolników, ze względu na fakt równoczesnego podlegania innemu ubezpieczeniu lub pobierania emerytury lub renty.

Opłacanie składek na ubezpieczenie społeczne rolników jest dostateczną podstawą do dokonania zwiększenia świadczenia o kwotę odpowiadającą części składkowej emerytury lub renty rolniczej obliczonej stosownie do przepisów o ubezpieczeniu społecznym rolników, przy uwzględnieniu całego wykazanego okresu pracy w gospodarstwie rolnym. Zwiększenie to jest niezależne od świadczenia pracowniczego i ma rekompensować "podwójne ubezpieczenie", stanowiąc swego rodzaju odrębny składnik świadczenia. Należy też zauważyć, że wniosek o zwiększenie emerytury w trybie art. 15 ust. 3a ustawy o rewaloryzacji nie jest wnioskiem o doliczenie dalszych okresów. Okresy opłacania składek na Fundusz Emerytalny Rolników i Fundusz

Ubezpieczenia Społecznego Rolników w razie trwania ubezpieczenia społecznego z innego tytułu, nie są okresami składkowymi lub nieskładkowymi dotąd nie uwzględnionymi w wymiarze świadczenia i nie podlegają w związku z tym doliczeniu do już ustalonych okresów, ale stanowią podstawę do uzyskania stosownego zwiększenia świadczenia w sposób określony w art. 15 ust. 3a ustawy rewaloryzacyjnej (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 maja 1995 r., II URN 11/95, OSNAPiUS 1995 nr 21 poz. 267). W takiej sytuacji nie ma prawnego uzasadnienia dla ponownego obliczania świadczenia i ustalania okresów składkowych i nieskładkowych, nie jest to bowiem wniosek o doliczenie nieuwzględnionych okresów, ale wniosek o zwiększenie świadczenia stosownie do przedstawionych wyżej reguł.

W rozpoznawanej sprawie należało więc obliczyć należne świadczenie na podstawie art. 29 ustawy o rewaloryzacji, z zastosowaniem ewentualnych gwarancji co do wysokości renty (renta inwalidzka z tytułu wypadku przy pracy lub choroby zawodowej... nie może być niższa niż... 60% podstawy wymiaru renty - dla inwalidy III grupy), o których mowa w art. 29 ust. 3 pkt 2 ustawy i doliczyć zwiększenie z tytułu opłacania składek na Fundusz Emerytalny Rolników. Takie stanowisko zajęły Sądy Apelacyjny i Wojewódzki i nie budzi ono wątpliwości prawnych. Odmienne poglądy zawarte w kasacji nie są uzasadnione.

Z tych więc względów na podstawie art. 393¹² KPC w związku z art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 1 marca 1996 r. o zmianie Kodeksu postępowania cywilnego, rozporządzeń Prezydenta Rzeczypospolitej - Prawo upadłościowe i Prawo o postępowaniu układowym, Kodeksu postępowania administracyjnego, ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 43, poz. 189) orzeczono jak w sentencji.

=====